ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 10 Մեճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ Կ. Պոլսոյ » 5 »
» Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժամ։

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳԱՑՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանրու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ ու և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին ուղղուի, Կ. Պոլիս Պահչէ-Գաբու Ճէլալ պէյի խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Ծանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Ջնջուած նամակ, յօդուած, եւ ևն չեն տրուիր։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 17 ՄԱՐՏ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Բետրպուրկ 29 մարտ.

Երէկ կէս օրէն առջը Անգլիոյ դաշնաժառանգ Կալլէսի իշխանն յանուն Թագուհւոյն Ծնգակալի պատուանշանը յանձնեց Աղեքսանդր Գ. կայսեր՝ սովորական արարողութեամբ։

Լոնտրա 29 մարտ.

Տիւրպանէն երէկուան թուով եկած հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ Պօչէֆրայ հետ խաղաղութեան պայմանագիրը ստորագրուած է։ Նոյն օրը Փոչէֆըսթրոմի Անգլիական պահապան զօրքը Պօէրաց անձնատուր եղեր է կատարի կուէ մի յետոյ, յորում երկու կողմէն ծանր կորուստներ եղեր են։ Պօէրք գրաւեր են բերդին երկու թնդանօթներն և այլ մի քանի փամփուշտներըն, որք մնացեր էին։ Պօէրաց կորուստն անծանօթ է, բայց Անգլիացւոց կորուստը 18 մեռեալ և 87 վիրաւոր է։

Լոնտրա 29 մարտ.

Լորտ Պիքընսֆիլտի կոմսութեան հիւանդութիւնը բաւական ծանր լինելով մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Այն հիւանդութիւնը կնճռոտած է շնչառական գործարանոց մէջ ծագած անկարգութեամբ մի, որով շնչառութիւնը ծանրացած է։

Լոնտրա 29 մարտ.

Երէկ բարձրագոյն դատարանին առջև Թրիւթհ լրագրոյ տէր Տ. Լապուշէրի դէմ Տէյլի Թէլէկրաֆի տէր Տ. Լաուսօնի բացած անուանարկութեան դատը վերջնական արդիւնք չունեցաւ։ Երդուեալ յատուկ դատաւորք, չկրնալով համաձայնիլ, ճանըռեցան դատական գործոց նախարարէն։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ զինուորական դպրոցին վերատեսուչ Ֆէրիդ Էտհէմ փաշային։

Երրորդ կարգի Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Տիարպէքիրի Բաղաքական հասարակութեան գլուխ Պօյաճեան Թովմաս էֆէնտիին, որ արդէն նոյն պատուանշանին չորրորդ կարգն ունէր։

Տէրութեանց դեսպանները կիրակի օրն Անգլիոյ դեսպանատունը գումարուելով խորհրդակցեցան։

Կըսուի թէ Բ. Դրան վերջին առաջարկութեանց վերայ դեսպանք նոր հրահանգներ առացած են իրենց կառավարութիւններէն։

Անգլիական Սթանտըրտ լրագիրը կըյայտնէ թէ Կ. Պոլսէն Եւրոպա գնացած մի հեռագիրք՝ որք կը հաստատեն թէ տէրութեանց դեսպանները Բ. Դրան առաջարկած սահմանագիծն ընդունեն են, բացարձակապէս սխալ են։

Վարըլթ և մի քանի Եւրոպական լրագիրք Թուրքօ-Հելլենական նոր սահմանագիծը կը հրատարակեն, ինչպէս որ Օսմ. պատուիրակներն առաջարկեցին դեսպանաց։ Տրուած մանրամասնութիւնք կըհաստատեն արդէն հրատարակուած տեղեկութիւնն, այսինքն թէ Բ. Դուռը կը պահանջէ որ Եանինա, Մէձովա և Փրէվէզա իրեն մնան։

Փանճիրի էֆէնտին առեւտրական և հանքային գործոց պաշտօնատան մէջ գիւմնապետի պաշտօնին կոչուեցաւ։

Շաբաթ օրը Ռուսական դեսպան Պ. Նովիքօֆ՝ դեսպանատան առաջին թարգման Պ. Օնուի հետ Բ. Դուռը գնաց և երկարօրէն խօսակցեցաւ արտաքին գործոց նախարարին հետ։

Մայրաքաղաքիս Օտէսա բանող ընդծովեայ հեռագրական պարանն, որ խզուած էր, նորոգուած լինելով, հաղորդակցութիւնք վերահաստատեցան չաբաթ օրէն ի վեր։

Բ. Դուռն հրաման ըրաւ որ փարիզի մէջ հրատարակեալ խոժիդպալ անուն Թուրք լրագրոյն խըմբագիր Ալի Շէֆգաթի պէյ խոժինաֆի (մճաւքննիչ) աստիճանէն կողմէ դատաստանի ենթարկուի։ Արիչ անգամ ալ յիշելու առիթ ունեցած եմք այս գրգռիչ թերթն, որ Օսմանեան կառավարութեան և վեհ. Սուլթանին դէմ կը գրէ։ Ալի Շէֆգաթի անուն Թուրք գրագէտն արդէն դատապարտեալ է, ըստ որում վերջին դաւադրութիւններէն միոյն մասնակից գտնուելով, պատերազմական ատեանը զինք երկրոն ամիս բանտարկութեան դատապարտած էր, բայց նա արդէն փախած լինելով, դատավճիռը չէր կրցած գործադրիլ։ Թէ և տէրութեան սահմաններէն դուրս հրատարակիլ սկսած թշնամի լրագրաց դէմ Բ. Դուռն այսպիսի խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնու, բայց և այնպէս, ինչպէս կը գրէ այսօր Մէսէնճըր, նոյն թերթն հեռագրեաք կ'առնուին, փոխանակ կալանելու։ Թուրքերէն և ուրիշ արեւելեան լեզուներով Օսմանեան պետութեան դէմ հրատարակուող լրագրաց վրայ աւելցած են վերջերս նաեւ Հուրրիյէթ (Ազատութիւն) և Իսթիգլալիյէթ (Անկախութիւն) կոչուած լրագիրք, որք Լոնտրայի մէջ կը տպուին, և որոց սակայն Օսմանեան հողը մտնել արգիլեալ չէ։

Թէհրանէն մարտ 18 թուով լուր կը տան թէ Սիրահ-Սալար-Ազամ Բետրպուրկ պիտի երթայ Աղեքսանդր Գ.ի թագադրութեան ներկայ գտնուելու։

Ուրմիայէն մարտ 8 թուով առնուած տեղեկութեանց նայելով, քաղաքին մէջ թիֆոյ ճարակելով շատ մարդիկ կը մեռնին։

Նմանապէս Թրդայ բանակին մէջ ալ շատ մարդ կը մեռնի տեսակ մի հիւանդութենէ, որ Աքօրպիւթի կը նմանի։

Վագըլթ կ'իմանայ թէ Բ. Դուռը ծանուցեր է Եգիպտական կառավարութեան թէ երբ Յունաստանի հետ պատերազմ ծագի, Եգիպտոսէն ալ զօրք պիտի բերուի։

Թուրք լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Արեւելեան Ռումէլիի երեսփոխանական ժողովէն քուէարկեալ 15 կոտր կանոնագրերէն 4 ը Բ. Դռնէն չեն հաստատուեր։

Թուրքօ-Հելլենական սահմանագլխին վրայ Օսմանեան պահապան զօրաց ձեռք ինկած 14 Հելլէն ապստամբք կամ աւազակք նախընթաց օրը Կ. Պոլիս բերուեցան։

Շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերն Խասգիւղի Փարաճա-Ահմէտ թաղը պատահած հրդեհէն երկու տուն և մի խանութ այրեցան։

Կիրիտէն կըծանուցուի թէ կղզւոյն պատախօսօ Ցոյն լրագրերէն մին՝ կուսակալ Ֆօթիատէս փաշայի կառավարութեան դէմ կծու յօդուածներ հրատարակած լինելով, փաշան վճռացեր է, և ըստ որում ծանուցումներ հրատարակել համար յիշեալ լրագիրը պայմանագիր ունէր տեղական վարչութեան հետ, երբ լրագրոյն տնօրէնն իւր հըրատարակած ծանուցմանց գինն ընդունիլ կ'ուզէ, փաշան չուզեր վճարել։ Լրագրապետը դատ կը բանայ փաշային դէմ, և տեղական դատարանք իրաւունք կը տան լրագրապետին։ Բայց Ֆօթիատէս փաշային հաւատարիմ պաշտօնատար մի՝ կուսակալին դատապարտուած ատոր գիշերը լրագրապետին դատը պաշտպանող փաստաբանին տունը կ'երթայ և կը դանակոծէ զայն։ փաստաբանը ժողովրդական մարդ մի լինելուն, բաւական մեծ յուզում ծագեր է Հանեայի մէջ։

Վիէննայէն կը ծանուցուի թէ Ալպանիական իշխանութիւնք Պանեալուքայի մզկիթներէն միոյն մէջ մեծ քանակութեամբ զէնք և ռազմամթերք երեւան հաներ են, զորս տեղւոյն խոյամք ամբարեր էին անդ։

Անցեալ գիշեր Խասգիւղ չորս չարագործք տուն մի կողոպտելով եւ դարձած ժամանակ, պահապան զինուորաց խմբակ մի դէմերնին ելնելով զանոնք ձերբակալել ուզեց։ Չարագործք զէնքով դիմադրեցին, և սակայն զինուորներէն մին վիրաւորելով փախան։

Մանչէսթըր կարտիան Անգլիական լրագիրն իւր մարտ 21 թուոյն մէջ մանրամասնաբար կը նկարագրէ հոգեւոր հանդէս մի, որ յիշեալ քաղաքին Հայկական Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյն մէջ (Սբբըր Պըրուք-Սթրիթ փողոցը) տեղի ունեցեր է Ռուսիոյ Աղեքսանդր Բ. կայսեր մահուան առթիւ։ Այս հոգեհանգստի արարողութիւնն յոյժ շքեղ եղեր է, և երեք ժամէն աւելի տեւեր է։ Գեր. Խայի վարդապետ Մանչէսթըրի Հայ գաղթականութեան հոգեւոր հովիւը՝ սրտառուչ դամբանական մի արտասաներ է։ Մանչէսթըրի Յունաց եկեղեցւոյն մէջ ևս այդպիսի հանդէս մի կատարուեր է։

Մանչէսթըր կարտիանի նոյն թերթոյն մէջ առաջին խմբագրականը կ'սկսի սա բառերով. «Մի քանի շաբաթէն, և գուցէ աւելի քիչ ժամանակէն, Յունաստան և Թուրքիա պատերազմի պիտի բռնուին։» Անգլիական լրագիրը կը հաւաստէ թէ Յունաստան այժմ 83,000 զօրք ունի, և 30,000 ալ պիտի կրնայ աւելցնել։

Յիշեալ լրագրին նոյն թուոյն մէջ Վառնայէն քաշուած հեռագիր մի «Հայաստանի սահմանագլխոյն» վրայ գործոց վիճակն յոյժ տագնապալից կերպիւ կը նկարագրէ։

Անցեալ չաբթու մէջ Խուլայի նշանաւոր վաճառական մի Բ. Դուռը գնաց գործով, և իւր ձին տըղու մի յանձնեց։ Նոյն միջոցին ճարտար գող մի գալով, զինք իբր թէ յիշեալ վաճառականին սպասաւորը ցուցուց, և յիշեալ տղուն հինգ ղրուշ տուաւ ծխախոտ առնըլու համար. Երբ պարզամիտ տըղայն հեռացաւ, յիշեալ անձը ձին առաւ գնաց, բայց Ունգափանի կողմը բռնուեցաւ, և ձին իւր օրինաւոր տիրոջ յանձնուեցաւ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հակահաստնեան, կամ՝ ըստ արդի բացատրութեան՝ «նախնի իրաւանց պաշտպան» հասարակութեան մի ընդհանուր ժողովը գումարեցաւ կիրակի օրը Ս. Յովհան Ոսկեբերան եկեղեցին, քննելու համար այն կացութիւնն՝ որ յառաջ եկած էր Գեր. Սուքիաս եպիսկոպոսին և 16 վարդապետաց միւս կուսակցութեան յարելուն վրայ, ստորագրելով այն դաւանագիրը զոր անցեալ օր հրատարակեցինք. Կիւրակի աւուր ժողովին մէջ սմանք դիտել տուին թէ քանի որ Հասուն Գերապայծառն ո՛չ ևս է, Բէվէրսիւրուս կոնդակն ես առնուած է, և պատրիարքական ընտրութեան իրաւունքն ազգին թողուած է, հաշտութիւն կնքելով վերջ պէտք է տալ ներկայ երկպառակութեան. Ուրիշներ ալ դիտողութիւն ըրին թէ չկայ պաշտօնագիր մի, որով ազգին իրաւունքները պահպանուած լինին, և թէ, արդի տարտամ կացութեան մէջ վտանգութիւն կը լինի տասն տարի առաջուան հանրածանօթ յաղթաբարութիւնը մի կողմ թողլով միւս կուսակցութեան հնազանդիլ. Ուստի, առանց որոշ արդիւնք մ'ունենալու՝ ժողովը ցրուեցաւ։ Առ այժմ վերջնական միութիւնն առաջուան չափ հեռի լինել կը թուի։

Կիւրակի օրը Ղալաթիոյ եկեղեցւոյն մէջ անհաճոյ դէպք մի պատահեցաւ, որոյ նմանն ո՛րչափ քիչ տեսնուի՝ ա՛յնքան լաւ է։ Կիլիկիոյ Ամեն. Ս. Կաթողիկոսը քարոզ տըւած միջոցին, կղերական դասն և մանաւորապէս Ղալաթիոյ ազգային վարժարանը քննադատելով, սա խիստ խօսք մ'ասեր է. «այդ հաստատութեան մէջ ո՛չ կրօնագիտութիւն, ո՛չ բարոյականութիւն և ո՛չ ալ աստուածպաշտական հոգի կայ, եւս կ'ասեն թէ Ղալաթիոյ դպրոցին դէմ այս խիստ ակնարկութեան մասնաւոր շարժառիթ եղեր է մի քանի օր յառաջ տեղի ունեցած դէպք մի։ Ս. Կաթողիկոսը հիւր մի ունեցած ժամանակ, յիշեալ վարժարանին աշակերտները մեծ աղմուկ հաներ են և անքաղաքավարական ընթացք բռներ են, որ դէշ տպաւորութիւն ըրեր է այդ հիւրին վրայ. Ինչ և իցէ, երբ Ն. Սրբազնութիւնը կիւրակի օրն իւր քարոզին ժամանակ այդ կծու խօսքերը կ'արտասանէ, եկեղեցւոյն քարոզիչ և միանգամայն վարժարանին տնօրէն Արժ. Տ. Յովսէփ Այվազեան վարդապետն յուզուելով, վարագոյրին ետեւէն դուրս կ'ելնէ և Ս. Կաթողիկոսին երեսն ի վեր դիտողութիւն կ'ընէ թէ Ղալաթիոյ վարժարանին մէջ ամեն բան կայ. Ժողովուրդը կըյուզուի, մանաւանդ թէ՝ վէճը չատ լինելու համար, սմանք գրքակալը բերելու կը փութան, որպէս զի քարոզէն ետքի Աւետարանը կարդացուի. Ժողովուրդը դժգոհութեան ապացոյց բաւնալով Յովսէփ վարդապետին դէմ, Ս. Կաթողիկոսին քարոզին շարունակութիւնը կը պահանջէ, որ քանի մ'արդարացուցիչ խօսքերով կը փութայ վերջացնել զայն. Աւելորդ է ասել թէ, այս պարագայիս մէջ երկու կողմէն ալ չափազանց նախանձայուզութիւն ցուցուած է, և տարակոյս չկայ թէ ուր որ չափազանց նախանձայուզութիւն ցոյց տրուի, այս օրինակ անտեղութիւնք անխուսելի են։

Իմաց կը տրուի մեզ թէ Տ. Մինաս Զերազ Տ. Ազատախոհեանի ի նպաստ Հայաստանի սովելոց հրատարակած կրթական խնդրոյ վերաբերեալ տետրակէն 110 հատ գնելով, 50 ը Միացեալ ընկերութեան, 30 ն Ազգանուէր-Հայուհեաց ընկերութեան և 30 ը Դպրոցասէր—Հայուհեաց ընկերութեան նուիրեր է. Տ. Մինաս Զերազէն շատ աւելի նիւթական կարողութիւն ունեցող ազգայինք կրնան նորա բարի օրինակին հետեւիլ։

Տփղիսի Մեղու Հայաստանի լրագրին մէջ հետեւեալը կը կարդամք.

Մի ամսից աւելի է որ մի քահանայի տան պատուհանների ապակիները գիշեր ժամանակ կոտրատում էին անյայտ ձեռքերից. Քահանայն տունը փոխեց, բայց չարութեանը գործում վերջ չդրուեցաւ. Ոստիկանութեան հետախուզութիւններից այժմ այդ ձիչին կարծուած բանը ուրիշ կերպարանք է ստանում։ Եթէ ճիշդ է ոստիկանատանի կազմած արձանագրութիւնը, ապակիները կոտրողը եղել է տան սպասաւորուհին, որին իբր թէ կաշառած են եղել քաղաքիս երկու պատկառելի ալիքով քահանաներ. Արձանագրութեան մէջ յիշատակութիւն է եղած և թոյնի մասին, որով իբր թէ այդ ծեր քահանաները կամեցել են սպասաւորուհու ձեռքով մահացնել իրանց սրբազան պաշտօնակցին։ Այդ անգքի հետ սասում են և կապ ունի ինչ որ մի 400 ռուբլու պատմութիւն յօգուտ Էջմիածնայ ճեմարանին . . .

Այդ գործը այժմ դատաստանական քննիչի մօտ է։ Աստուած տայ որ այդ կեղտոտութիւնը չհաստատուի մեր հոգեւորականների վրայ։

Նոյն լրագրին մէջ կը կարդամք նաեւ հետեւեալ տխուր տողերն.

Մի զարմանալի իրողութիւն. Թիֆլիզում ո՞ր ազգային հանդիսին կամենաք՝ ներկայ եղէք—ոչ թիֆլիզցիք չէք տեսնիլ—բոլորը գաւառացիք են. Ակամայ մարդ հարցընում է. կա՞յ արդեօք թիֆլիզում թիֆլիզցի թէ ոչ. Ի հարկէ կան և շատ շատեր, բայց նոցա համար չէ՝ ոչ եկեղեցին, ոչ դպրոցը, ոչ թատրոնը, ոչ լրագրութիւնը, ոչ բարեգործական ընկերութիւնները—միով բանիւ՝ ոչ մի ազգային գործ. Թիֆլիզցին իբրեւ մի սարօրինակ ալյանդակ ժողովուրդ է, որ մասնակցում է ամեն այն գործերում, որ ազգային չեն և որ խորշում է բոլոր ազգային գործերից. Մինչև ե՞րբ . . . .

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վերջին Եւրոպական լրագիրք Բեդրսպուրկի մէջ հանգուցեալ կայսեր մարմնոյն ձմրան պալատէն Ս. Պետրոսի և Պօղոսի բերդը փոխադրուելու հանդիսին նկարագիրը կը տան, որ մեծ շքով կատարուեր է։ Յուղարկաւորութեան հանդէսը պալատին կեդրոնական մեծ դունէն մեկնեցաւ կէս օրէն կէս ժամ առաջ։ Հանդիսին առջեւէն հանգուցեալ վեհապետին ձիերը կ'երթային, յորոյմէ զնի կարգ մի սպայք նորա պատուանշանները կը տանէին, ընդ ամենն 75, որոց 57 արտաքին և 18 Ռուսական։ Յետոյ ուրիշ պաշտօնատարք հանգուցեալ կայսեր ինն թագերը կը տանէին, որոց վերջինը Ռուսիոյ կայսերական թագն էր։ Ասկէ յետոյ կը գային դպիրք և եկեղեցականք, որք սեւ թաւիշէ զգեստներ կը կրէին, արծաթեայ զարդերով։ Սոցանէ վերջը կը գար դագաղը կրող կառքն, որ ծանրագին ոսկի զարդեր ունէր և ութ շքեղ երիվարներէ կը քաշուէր։ Դագաղին ծոպերն երկայնագոյն զօրավարաց կողմէ բռնուած էին, և նորա ետեւէն կը քալէր Ալեքսանդր Գ. կայսրն, որուն կը հետեւէին համազգեստեալ մեծ—դուքսերը, նախարարք և կայսերական թիկնապանք։ Սոյա ետեւէն կը գային օտարազգի իշխանք երիվարօք և պալատին կրընատիէ զօրքն։ Իւրաքանչիւրը վեց ձիերէ լծեալ երեք կառքեր նոցա կը հետեւէին, որոց առաջնոյն մէջ էր կայսրուհին իւր զաւակօք և Վլատիմիրի մեծ—դքսուհին, երկրորդին մէջ էին Կոստանդին, Միքայէլ և Կատարինէ մեծ—դքսուհիներն և Նէօլնպուրկի դքսուհին, և երրորդին մէջ ուրիշ իշխանուհիներ։ Հանդէսը պալատին փոքր հրապարակէն, ծովակալութեան և Անգղիական ծովափներէն և Նիքոլայի կամրջէն անցաւ, ուստից Վասիլի—Օսթրոֆ պողոտայէն և Թագակաքի կամրջէն բերդը գնաց կէս ժամու մէջ։ Բնաւ բան մի չպատահեցաւ հանդիսին կանոնաւորութիւնը վրդովող։ Հետեւեալ օրը ժողովուրդը պիտի ընդունուէր հանգուցեալ կայսեր մարմինը տեսնելու համար։ Կոմս Լորիս Մէլիքոֆի առաջարկութեամբ Ռուսիոյ կառավարութիւնն որոշեց հանգուցեալ կայսեր սպանեալ տեղն եկեղեցի մի կառուցանել, և ի պատիւ նորա յիշատակին շքադրամ մի սահմանել։ Քաղաքապետութեան խորհըրդոյ անդամք հանդիսին երկու կողմն եղած տուներն անձամբ հըսկողութիւն ըրած էին։ Գերմանիոյ և Ռուսիոյ միջև Ալեքսանդր Բ.ի մահուան առթիւ վաղեմի բարեկամութեան կապերը խզուելու զրոյցներն առ այժմ կը ցրին Վիլհէլմ կայսեր կողմէն՝ ինչպէս նաև Գերմանիոյ խորհրդարանէն ցոյց տըրուած համակրութեան և Ալեքսանդր Գ.ի տուած ապահովիչ պատասխանին վրայ։

Ամենայն ինչ կը ցուցնէ թէ Բեդրըսպուրկի դէպքին մէջ համաշխարհական յեղափոխութեան ջանադիր «Ինթերնասիոնալ»ի ընկերութիւնը մաս ունէր, և այս վտանգաւոր ընկերութեան դէմ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելու համար Սպանիական կառավարութիւնն առաջարկ մի ներկայած է, որ միւս տէրութեանց կողմէն ևս խիստ հաւանականաբար ընդունուած է։ Կառավարութեանց և ժողովրդոց գիտակցութիւնը կը դատապարտէ այսպիսի եղեռներն, և անտարակոյս ամեն տեղ հսկողութիւնը պիտի աւելնայ նոցա դէմ։

Բեդրըսպուրկէն երէկ առաւօտ եկած հեռագիրք հանգուցեալ կայսեր թաղման հանդիսին ամենամեծ փառաւորութեամբ կատարումը կը ծանուցանեն։

Կայսեր եղբայր Վլատիմիր Մեծ Դուքսը կայսրութեան խնամակալ անուանեցաւ ապագայ պատահականութեան ժամանակ, և խօսք կայ թէ Բեդրըսպուրկի քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ պիտի դըրուի։

* *
*

Պուքրէշէն եկած հեռագիր մի ծանոյց երէկ թէ Ռումանիոյ երեսփոխանական ժողովը թագաւոր հըրատարակեր է գերագոյն իշխանն, իւր որոշման ներկայացեալ առաջարկին համեմատ, որ ահաւասիկ.

«Տեսնելով կեցած պարագաները, և համաձայնելով ազգին անյեղլի կամաց, որ բազմիցս յայտնուած է, որպէս զի եւս քան զեւս ամրապնդի ներկայ վիճակին տեւականութիւնն ու ներքին կարգն, և սոյն առաւել երաշխաւորութիւն մի կազմուի Ռումէնական միապետութեան համար, որ պայմանաւ նոյն պայմանաց մէջ գտնուելով, յորում կը գտնուին Եւրոպական ուրիշ պետութիւնք, պիտի կրնայ առաւել վստահութիւն ազդել, ազգային ժողովս ազգին վեհապետական իրաւանց զօրութեամբ Ռումանիոյ թագաւոր կը հրատարակէ զնորին Արքայական Բարձրութիւն, Կարոլոս Ա.։»

Սոյն առաջարկը քուէարկելէ յետոյ ժողովն իւր հաստատուածներուն միջոցաւ հետեւեալ օրինաց ծրագիրը խմբագրեց՝ իւր նախաձեռնած առաջարկին համաձայն.

«Յօդ. 1. Ռումանիա թագաւորութեան տիտղոս կ'առնու, և Կարոլոս Ա., ինքն և իւր յաջորդաց համար «Ռումանիոյ թագաւոր» տիտղոսը կ'առնու։

«Յօդ. 2. Գահաժառանգն Արքայական իշխան տիտղոսը պիտի կրէ։»

Սոյն օրինաց ծրագիրն յետոյ միաձայնութեամբ և առանց ընդդիմութեան ընդունուեցաւ երեսփոխանական և ծերակուտի ժողովներէն։

Սոյն քուէէն յետոյ երեսփոխանական և ծերակուտի ժողովները խմբովին իշխանին քով գնացին և զինքը թագաւոր հրատարակող օրինագիրը Ն. Արքայական բարձրութեան ներկայեցին։

Իշխանն ընդունեց իրեն եղած շնորհաւորութիւններն և օրէնքը վաւերացուց եռանդագին խանդէ շրջապատեալ։ Բոլոր քաղաքը դրօշակներով զարդարուած է։ Համայն ժողովուրդն ոտքի վրայ է, կը շնորհաւորէ և կ'ողջունէ զիշխանն իբրև Թագաւոր։ Վեհ. Թագաւորն և Թագուհին պատշգամէն երևելով շնորհակալութիւն յայտնեցին ժողովրդեան։

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐ
ԸՆԴԴԻՄ
ԹՈՒՐՔԱՀԱՅՈՑ

ՄԻ ՌՈՒՍԱՀԱՅԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պ. խմբագրապետ Մասիս լրագրի.

Մի քանի դիտողութիւններ անելով անցեալ անգամ՝ Ձեր լրագրի մէջ Կ. Պոլսի գործող ազգայինների վերաբերմամբ, մեծ զարմանքով իմացայ յետոյ իմ մի քանի անձնական բարեկամներից, որ իմ ճշմարտախօսութեամբ (դիպուք հէնց չափազանցրած) ես մի անսովոր բան եմ արել, այն է, փոխանակ կեղծ ու պատիր շողոքորթութիւնների, ստալից և խաբեբայական ներբողների, կոկ ու ոսկեզօծ ֆրազների, ես յայտնել եմ, միայն ո՛չ ճարտասանական, պարզ ու անպաճոյճ լեզուով այն դառը ճշմարտութիւնները, որոնց հարկ եմ համարել ասել բոլոր բարեացակամութեամբ իմ ցաւակից Տաճկահայ եղբայրների երեսին։ Բայց ի՛նչ զարմանք, երբ իմանում եմ, որ այդ եղբայրները աւելի են գնահատում խաբուսիկ բառեր, կեղծ խօսքեր, զզուելի և անվայել շողոքորթութիւններ, քան թէ վիրապատ սըրտից և անկեղծ համոզմունքից բըղխած մի ճշմարտութիւն... Այո՛, ցաւակցութեամբ եմ տեսնում, որ Կ. Պոլսի Հայերի և Ռուսահայերի մէջ կայ մի մեծ անդունդ, որի մի կողմ կանգնած է ստախօսութեան, կեղծաւորութեան և նենգութեան սեւ պատկերը. իսկ միւս կողմը, եղբայրական պարզութիւն, հարազատական բացասրտութիւն և անխարդախ համոզմունք, որը արտայայտւում է, այո՛, դուցէ դաժան և ո՛չ կնավայել փափկութեամբ, բայց նուիրուած սրտից և անդաւաճան մաքից. կարո՞ղ են արդեօք այսպիսի անդունդի վրայով միմեանց ձեռք կարկառել և համերաշխութեան կապեր կապել երկու կողմի ազգայինները.—բնա՛ւ երբէք... Թէ ո՛րչափ են արմատացել և խիստ սովորական բան դարձել Կ. Պոլսի Հայերի մէջ կեղծաւորութիւնը և փոխադարձ շողոքորթութիւնը, ապացոյց կը բերեմ այստեղ ընդհանրացած այն երեւոյթը, որը ամենամեծ զզուանքով եմ նկատում. իւրաքանչիւր քաղափոխւում, այն է, աջ և ձախ ամեն հասնողի՝ բարեկամի, մտաւոր ու հեռու ծանօթի երեսին չ'ամաչելով, չայլել ամեն տեսակ շողոքորթական խօսքեր, բայց հէնց որ նա երեսը մի կողմ դարձրեց, իսկոյն ծաղրել նորան և ամեն տեսակ կեղտոտ զրպարտութիւններ անել նորա վրայ... Թո՛ղ ուրեմն ինձ ներեն Կ. Պոլսի ազգայինները, որ իմանալով նոցա պահանջը, ես չ'կարողացայ գիտակցաբար մի յանցանք գործել իմ սեփական պատւի և խղճմտանքի դէմ՝ ու նոցա գլուխը լցնել մի քանի շողոքորթական խօսքերով, ասելով օրինակ թէ՝ «այո՛, ես գիտեմ, որ Կ. Պոլսի մէջ կան մարդիկ, որոնց անունները ոսկէ տառերով կ'գրէ պատմութիւնը իր էջերի վրայ, որոնց համար արձաններ կը կանգնեցնեն ապագայում և այդ արձանների վրայ կ'դրօշմվի դափնեայ անթառամ պսակ» և այլն այսպիսի շըլլատանական խօսքեր։ Ես ասում եմ շըլլատանական, որովհետեւ իսկական արժանաւորութիւն ունեցող և իրօք մեծ բան կատարած մարդիկ, երբէք դափնեայ պսակների վրայ չ'են մտածել, այլ այսպէս մտածում են միայն չնչին արարածներ և մտաւոր ու բարոյական թզուկներ։ Իսկ եթէ կան Կ. Պոլսի մէջ շատ «պայծառ բացառութիւններ», որոնք անշուշտ կամենում են որ ես իրանց բաժանեմ ընդհանուրից, չա՛տ լաւ, թո՛ղ այդպէս լինի, միայն այն պայմանով, որ «փայլուն բացառութիւնները» թո՛ղ իրանց մխիթարեն նորանով, որ Սոդոմի մէջ ապրող մարդիկ էլ թուր թէ առանց բացառութիւնների չեն եղել... Հիմա տեսնենք թէ իսկապէս ո՞րչափ փայլուն բացառութիւններ կան Կ. Պոլսի գործիչների մէջ ընդհանրապէս։

Քանի տարի է, որ Կ. Պոլսի ազգային ժողովի մէջ տասնեակ հազար ճոռոմաբան փաստաբանութիւններ են եղել, խոլոսա ու մեծածաւալ ճառեր են արտաբերել, յիշելով իրանց մէջ խեղճ Վօլտէրի, Վիկտօր—Հիւգօյի, Բէկոնի (Պաքօն), Թիերի, և չ'գիտեմ էլ ո՛ր աշխարհահռչակ մարդիկների անունները. քանի տարի է, որ հարիւրաւոր մարդիկ են մտել ու անցել այդ ժողովի մէջ, որոնցից իւրաքանչիւրը իրան Հայաստանի երկրորդ Լուսաւորիչ է համարել, բայց թո՛ղ ներեն ինձ մի «անփորձ» հարց առաջարկել, ի՞նչ իրական օգուտ է եղել հայրենիքին այդ քանի տարուայ մէջ պառաստախօսութիւն արած Լուսաւորիչներից. ի՞նչ նիւթական, բարոյական և մտաւոր յառաջադիմութիւն է արել հայրենիքը այդ երկու տասնեակ տարուայ մէջ, որի ընթացքում ամբողջ սերունդ կարելի էր փոխել և ազգի վիճակն հիմն ի վեր կերպարանափոխել։ «Ո՛, միթէ քի՞չ բան է արած» կ'ասեն հազար կողմից։ Բայց Ո՛ստուած սիրէք, թողնե՛նք այս մասին խօսելը, որովհետեւ նախ՝ սառնասրտութիւն չ'կայ դորա վրա հանդարտ խօսելու. երկրորդ՝ այդ հարցը մեզ շատ հեռու կ'տանէր, մինչդեռ ափսո՛ս է երկու քայլ անգամ ոտների հոգնութիւն տալ այդ սքանչելի հաստատութեան համար, որ ասւում է «Կ. Պոլսի Հայոց Ազգային ժողով»։

Ամբողջ դար է, որ Կ. Պոլսի միջով հարիւրաւոր Եւրոպայի ճանապարհորդներ են դալիս անցնում Հայաստան այդ նուիրական երկիրը ուսումնասիրելու. ցոյց տուէ՛ք ամբողջ դարուայ մէջ մի հատ Կ. Պոլսեցի Հայ, որը գնացած լինէր իր սեփական հայրենիքը նորան [illegible] ուսումնասիրելու և նորա վրա մի ճիշդ և ամբողջ գաղափար կազմելու համար։

Քանի որ Կ. Պոլսի մէջ սկսել է զարգանալ մեր գրականութիւնը, դուցէ հազար հատոր ոտանաւորներ ու վիպասանութիւններ են գրվել, որոնց մէջ մինչև առատ թանաքի արտասուքներ են թափվել «Հայրենեաց թշուառութեան» համար. Հայրենեաց ո՞ր նեղ օրուայ մէջ էք տեսել, որ այդ կոկորդիլոսի արտասուքներ թափողները վեր կենային ու գնային իրանց «սըրբազան հայրենիքը», իրանց բազմակարօտ և թշուառ եղբայրների ու քոյրերի հետ երեսառերես խօսելու ու նոցա վիշտը սփոփելու համար։

Այսչափ տարի է, որ Կ. Պոլսի մէջ սկսվել է հաստատվել ազգային թատրոնական բեմ, որի վրա երեւացել են հազար ու մէկ երեւակայական ու փտած ողբերգութիւններ, Հայոց մինչև Ջրհեղեղեան պատմութիւնից վեր առած. ո՞ր հեղինակի միտն է եկել կենդանի ողբերգութիւններ ստեղծել, թողնելով Հայկին ու Բէլին մի կողմ, առնելով նիւթ՝ Հայաստանցի այն հազարաւոր զուարթ ու վարդի նման բացուած թարմ ուժերը, որոնք մաշվում են Կ. Պոլսի նոյն կուրացած հեղինակների աչքերի առաջ բեռնակրութեան և հազար ու մէկ դառն աղէտների մէջ։ Հէնց այսօր ինձ պատահեց ականատես լինել հետեւեալ սրտաշարժ տեսարանին իմ բնակութիւնից քիչ հեռու. Պերայի փողոցի մի անկիւնում խոնաւ գետնի վրա նստած են նահապետական համեստութեամբ մօտ քսան Հայ համալներ, և օրուայ վաստակած փողով չոր ու ցամաք հաց առնելով եղբայրական սիրով բաժանում են միմեանց մէջ, ու լուռ ու մունջ, երեսները խաչակնքելով ապահովում են իրանց գոյութիւնը մի օրուայ համար, չիմանալով թէ վաղը ո՛ր տեղից մի կտոր հաց կ'ուղարկէ Աստուած։ Մատով կանչում եմ մէկին, շրջապատում են ինձ Հայաստանի խեղճ զաւակները. խօսեցէ՛ք նոցա և տեսէ՛ք թէ ձեր սրտի մէջ հէնց մի կաթիլ մարդկային զգացմունք կայ՝ տեսէ՛ք թէ կարո՞ղ էք զսպել ձեր յուզմունքը. ահա՛ ձեզ կենդանի ողբերգութիւն, երբ խեղճ Հայ պատանին՝ ո՛ր տեղից ես եղբա՛յր քո հայրենիքից՝ հեղեղում է իրան արտասուքով, որովհետեւ այդ հարցմունքը կանգնեցնում է նորա աչքի առաջ նորա անօգնական պառաւ մայրը, նորա սիրած հողը, բնութիւնը և երկինքը։ Սակայն ո՞ր Հայ ողբերգուն է բարեհաճել ուշադրութիւն դարձնել այսպիսի մի «պրօզայիքական» (աժան, սովորական) նիւթի վրա, որով Հայկ ու Բէլի տեղ դուրս գար Հայաստանի այժմեան կենդանի զաւակների դրութիւնը։ Էլ ի՛նչ կ'ասէք իհարկէ թէ «քաղաքակրթութեան կը դպչի»։ Այո՛, ինչ որ ասես Կ. Պոլսի մէջ, միայն երկու պատասխան կը լսես. «փարայ չունինք և քաղաքակրթութեան կը դպչի» (*).

Քանի՞ տեսակ օրինակներ բերեմ ես ապացուցանելու համար, որ Կ. Պոլսի ազգային գործիչները, ինչպէս այժմ, այնպէս և միշտ բնաւ չեն հետաքրքրվել [illegible] Հայաստանով, բնաւ երբէք չեն ուզեցել տեսնել այն, ինչ իրանց աչքի առաջ և քնդի տակ է եղել, այլ միշտ աչքերը յառել են դէպ ի Բօսֆօրի ամպերը, փքել օդերով իրանց դատարկ երեւակայութիւնը ու թըռթեր միտել։ Ահա՛ այժմ հէնց այսպիսի միտողներն են, որոնք իրանց «պայծառ բացառութիւններ» են ուզում ճանաչել ընդհանրութեան մէջ... Բայց ցաւալին այն է, որ բաց ի միտողներից և պառաստախօսներն էլ են ուզում «պայծառ բացառութիւն» համարվել, և թերուս տիրացուներն էլ, և կիսաւարտ պատանիներն էլ, և զանազան գըրագիրներն էլ, և խարդախ շահամոլներն էլ և լրտեսութեան ու ըստոր դաւաճանութեան արհեստով պարապող սողուններն էլ. ցաւալին այս է... Բայց թողնենք «պայծառ բացառութիւնները», դառնանք կրկին դէպ ի «մեծ ապագայ» պատրաստող այժմեան գործիչները։

(Շարունակելի.)

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ.

(*) Սակայն «փարա չունենալը» երևի մի պատճառ է իրանց պատրիարքին խաբելու համար, որովհետեւ ամեն տեսակ զեղխութիւններ գրկելով, Կ. Պոլսի Հայերը իրանց պատրիարքին այնպէս են պահում, որ քիչ է միւս դեսպանների այցելութիւն գնացած ժամանակ փոխանակ իր սեփական կառքով գնալու, գնայ այն օրինակով, որով Յիսուս մտաւ Երուսաղէմ։ Իսկ «քաղաքակրթութեան դպչելը» բնաւ չի արգելում Պոլսեցիներին ամեն տեսակ ապարդիւն Տօնքիշոտութիւններ անել, փոխանակ լուրջ գործի։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԱՒԱՌ ՄԻ

ՄԷԼԻՏԻՆԷ
(ՄԱԼԱԹԻԱ.)

Մէլիտինէցի ազգասէր Հայ մի հետեւեալ գրութիւնը ղրկած է մեզ, յորում օգտակար տեղեկութիւններ կան իւր բնագաւառին նկատմամբ։

... Խմբագիր.

Նուաստս վերջին անգամ Ձեր ազգօգուտ օրագրոյն միջոցաւ Մէլիտինոյ նկատմամբ յայտարարութեան ձեւով մի նամակ հրատարակելիս, թէև անոր վրայ յուսահատութեամբ կը խօսէի. բայց և այնպէս յիշած էի և այն ստացուածքը թէ «այդ կէտը փոքրոգութեան նշան է». իսկ ետքէն նոր ի նորոյ եկած ցաւալի տեղեկութիւններն և ի պաշտպանութիւն Սրբազան Սրապիոնի՝ մի քանի գծուծ, ագէտ և անձնական շահէն դուրս ուրիշ բան չճանաչող անձանց ստորագրութեամբ՝ թէ՛ ի Պատրիարքարան և թէ՛ մամուլոյ պաշտօնէրու եկած թղթերը՝ հարկադրեցին զիս դունէ խիղճս անդորրացընելու մօտ ներկայ նամակաւս հըրապարակին իջնել, զոր որ յղելով առ Ձերդ Մեծապատուութիւն, կ'աղաչեմ Ձեր պատուական թերթի մի անկեան մէջ հիւրընկալել բարեհաճելով՝ ընթերցող հասարակութեան ուրեմն և Ազգային Վարչութեան ուշադրութեանը ներկայացնէք։

Մէլիտինէն, այն պատմական քաղաքը, որ լուսաւոր ազգաց ուշադրութիւնը գրաւած ապագայ Հնդկաեւրոպական ուղւոյն սահմանակից է, անտարակոյս ուշ թէ շուտ փոքր—Հայաստանի մէջ մեծ տեղ մը պիտի բռնէ։ Սակայն եթէ ապագայ բուռնը ներկային շարունակութիւնն է, կը դողայ մարդ երբ կը խորհի թէ՝ ի՛նչ պիտի լինի անոր ապառնի ծնունդը։

Այդ քաղաքը, որ իր մէջ մօտաւորապէս 2000 Հայ ընտանիք կը պարունակէ, հաշուելով Մէհէմէտ Ալիի դէպքէն առաջ միմեանց մէկ երկու ժամու ճամբայ հեռաւորութեամբ երկուսի բաժնուած էր. — Վարի քաղաք կամ Հին—Մէլիտինէ, որ հին դարերու անթիւ յիշատակարաններով լի ըլլալէ ի զատ, կլիման ևս չոր ու առողջ է և ծառեր բնաւ չկայ. Վերի քաղաք կամ Ասպուզ, որոյ կլիման թէև խոնաւ, բայց անհաման պարտէզներով, զուարճալի այգիներով, անուշ պտուղներով, վճիտ ու յըստակ աղբիւրներով, գետերով, գետակներով և այլ բերք ու բարիքով լի է. Այս տեղի բնակիչք վերջիշեալ նշանաւոր դէպքէն առաջ տարուան վեց ամիսը բուն Մէլիտինոյ մէջ և միւս վեց ամիսն ալ ի հարկէ գարունն և ամառը Ասպուզ

անցուցած են ։ Նիզիպի կռուի միջոցին Րէշիտ փաշայի յաջորդ Հաֆիզ փաշայի բանակը՝ Վարի քաղաքը ձմերելով, որով ժողովուրդն այգիներու տուներէն վար չեն իջած, մէկ կողմէն բնակութիւնները քակել և վառել են, յորմէ ետքը բնակիչք մէկ մ'այ Վարի քաղաք չեն կարողացած վերադառնալ ։ Այսպէս արդի Մէլիտինէ ըսուածը՝ Ասպուզէն է. և բուն Մէլիտինէ աւերակ է, ուր Տաճիկն և Հայն միայն քանի մը հարիւր հողագործ ընտանիք կը բնակին ։

Անուշ, Մշովկայ, Հէքիմ-Խան, Զըրմըխան, Վարի քաղաք, և Օրտուզի, Մէլիտինոյ գլխաւոր Հայաբնակ գիւղերն են ։ Աքի-Եամիննու, Շուրայի և Իզ-Օղլու գաւառակաց կէս Լուսաւորչական, կէս Թուրք և կէս Քուրդ Հայք ալ այս վիճակին կը վերաբերին ։

Տէր-Մաքիհ, Խորաթայ, Միլասկամ Թախմայ, որ Եփրատայ ճիւղն է, Գոլը Զայ, Սուլթան Սուի, Շահնա Տէրէ, Կուվիրաղզ Զայը, Գապուխաի և Բունար Գաշի գետերըն և գետակները այս գաւառը հաղուագիւտ հողերու կարգը կը դասեն ։ Աղճատադու և Մօլուքաքանու լեռնադաշտերը, որք Տաւրոսի ճիւղերն են, լի Հայկական յիշատակարաններով և մի ատրիճան քրիստոնէական սովորութեամբ կենցաղավարող Ղըզըլ պաշ յորջորջեալ բնակիչներով՝ ճանապարհորդին Բարձր-Հայոց բուրական լեռները կը յիշեցնեն ։

Ս. Աչարոն լեռը, նոյն անուն աւերակ վանքով, Անարծաթ բժիշկ ըսուած կիսաւեր ուխտատեղին, որ այդ ածականով եկեղեցւոյ մնած Սրբերը ականայ մարդուն միտքը կը ձգէ, Ս. փրկչայ (1) մեծ տաճարը, որ Աստի գրերէ արձանագրութեամբ աչագին աւերակ մ'է, և այդ ազգին մերթ ունեցած իշխանութեան և ազնուութեան մատնացոյց կը լինի. Ս. Գրիգոր Լուսաւորչայ վանքը, որ արդ եթէ եթէ տէր ունենայ՝ իւր կալուածներով գեղջ մը կրնայ պահել. Ս. Թորոս անուանեալ գուռը, որ Թուրքներուն Թօրոսներուն յիշատակը կարթնցնէ, յանուն Քառասուն մանկանց ժողովուրդէն յարգուած գերեզմանը, որ քառասուն մարտիրոսները մարդուն միտքը կը բերէ. Ուլու Ճամի կոչեցեալ գըմբեթաւոր և աւանդութեամբ երբեմն եկեղեցի, իսկ արդ մինչ զօզ մզկիթը, որ իւր Յունական ձեւով այդ ազգի տիրապետութիւնը մարդուն յիշեցնել կըտայ. Ինարէկ անուանեալ միջնակերպ այրը, իր ականց մաքուր ու զով ջրերով և այլ նշաններով, որ մարդուն հոգեկան կարողութիւնները դէպ ի ճըգնաւորական դարերը կը տանի. Ս. Ստեփաննոս գետնափոր եկեղեցին, որ Եէնիչէրիներու բռնութեանց մատնացոյց կը լինի. Ս. Յովհաննու և Ս. Պօղոսեայ աղբիւրք և այլ մի շատ քրիստոնէական յիշատակարաններ այդ երկրին մէջ այդ կրօնի մի ծաղկեալ դարը կ'իմացնեն ։

Աֆիոնի մշակութիւնը, որ դըրեթէ 20 տարիէ ի վեր անդ մուտ գտած է և անոր այդ բերքը՝ եթէ չ'ասենք Հնդկաստանի՝ գոնէ Օսմ. պետութեան մէջ եղածներուն բոլորը կը գերազանցէ, այդ գաւառը նիւթապէս բաւական բարձրացուցած է. Ցորենը, որ թէ և Ասիզաբինի հնարմամբ արտասահման չերթալով տէրութեան երկիրներուն մէջ միայն կը գործածուի, Բամպակը, Բուրդը, կտաւը, Բրինձը, Գըլխորը, Շիրէշը, Քիթրան, Ջիթը կամ Ծամոնը, Կտաւահատը, Խաշխաշը կամ Աֆիոնի սերմը, Ցորենը, Գարին, Եգիպտացորենը, Խնձորը, Տանձը, Զոր ծիրանը, կամ Զիրը, Խաղը, Գանիրը, Թութէ կազմեալ բազմաթիւ մրգեղենք, Ընկոյզը, Խաղողը, և այլ բերքեր գործունեայ վաճառականին ընդարձակ ասպարէզ կը բանան ։

Զ'մոռնանք յիշել և այն թէ այս երկիրը հանքերով ևս ճոխ է ։ Կիւմիւշ-Մադէն ըսուած տեղը իրմէն շատ հեռի չէ ։ Բեկտաշի կոչեցեալ լեռան գիւղերէն Ջանբեկ անուանեալ աւանը ևս արծաթի հանք ունի. Իզօղլի պղնձի հանք կայ, զոր վերջին ժամանակ Եւդոկիացի Արսլանեան գերդաստանը մշակել սկըսած էր ։ Եաղը խան կոչեցեալ անջըրդի՝ բայց արձակ դաշտը, եթէ հին առուակը նորոգուելով Մելասէն ջուր հանուի, կը կարծուի թէ հարիւր հազարէն աւելի բնակիչ կ'ապրեցնէ ։

Արդ մեր այս կարճ նկարագրութենէն ուշիմ ընթերցողը համարձակապէս կրնայ ըսել իւրովի. "ուրեմն անդ ջանասէր մարդը հետեւապէս և ազգը կ'աճի կը զարգանայ և կը յառաջդիմէ ։ Իսկ մենք եթէ յաւելումք ասոր վերայ և այն թէ Հայուն առաւելութեան մէկն ալ աշխատասիրութիւնն է. յայնժամ այս կարծիքն առաւել կը հաստատուի ։ Եւ յիրաւի քառորդ դար առաջ մեր ժամանակէն առաջ, չ'կար անդ մի Հայ, որ բացի իւր նստած տունէն մի մաս վարելահող ունենար, քանզի չէր կրնար գնել. իսկ արդ՝ մինչ յիսուն կտոր գետին ունեցողներ կան։ Ղարօղլանեանց Նահապետական ընտանիքը, որ մօտաւորապէս վաթսուն անհատներէ կը բաղկանայ, ժողովրդական լեզուաւ խօսելով՝ արինարծող բազմաթիւ արտեր(2) ունի ։ Սակայն յայտնի է թէ նիւթական յառաջդիմութիւնը երբ զուգընթաց չ'ունի բարոյական և մտաւորական զարգացումը՝ աղետալի հետեւանքներ կ'արտադրէ ։ Հռովմ նիւթական յառաջդիմութեան ծայրը ժամանելով կործանեցաւ. իսկ մեր Հայրենիք բարոյական կենաց կատարին ելլելով ընկաւ։ Աստք, Պարսններ, պատմական իրողութիւններ են ։

Այս քաղաքը թէ՛ այժմ և թէ՛ անցեալին մէջ մի անվարժ ձիու կը նմանի ։ Նա առաջ մի պարզ միամտամբ հիմնական անդորր էր. քանզի յայնժամ մի քանի չորպաճիններ, թէ և բաւէն արձակ մօօք անուս, բայց ժամանակի բերմամբ անոր սանձը բռնած ունէին ։ Իսկ արդ այդ սանձը քաշող չկայ. ո՞ գիտէ այն անվարժ երիվարը ո՞ր անդունդը պիտի գլորէ ինքզինք ։ Եւ սակայն այս երկիրն ինչպէս որ քիչ շատ բոլոր՝ բնականապէս շատ առաւելութիւններ ունի և ազէտ ու բիրտ ջանքերն յաճախ տատաւութեամբ կը փարձատուին ։ Հոն այդեգործութիւնը գինեգործութիւնը, հողագործութիւնը, կենդանաբուծութիւնը, շերամնապահութիւնը նոյնպէս այնքան նշանաւոր եղած Աֆիոնի մշակութիւնը, սանց հետ միասին և արհեստները թէ և քիչ շատ առաւելութեամբ կան, բայց Ադամային դարերու խելքով կը գործուին ։ Օրինակ ուղիներու բնաւ չ'լինելը, անանց անապահով կացութիւնը, կառքերուն անգործածելի լինելը և ամենէն գլխաւոր և գերազանց կերպով փայլող տգիտութիւնն ու անկրթութիւնը առաջին առիթներն են այդ գաւառին կենդանի մեռեալ վիճակի մէջ մնալուն ։

Մենք անոր վրայ ինչ որ կ'ըղձանք՝ անկարող ենք ի բան բերել. ազգու գրիչ մը պէտք է զայն նըկարագրելու, հուժկու ձեռք մը հարկ է զայն փրկելու ։ Բողոքականութիւն, Կաթոլիկութիւն, Հասունեանութիւն, Անտիհասունեանութիւն, Ապաշայութիւն և այլ չեմ գիտեր ինչ ութիւններ ժողովըրդեան ամեն խաւը հաւասարապէս ապականած են ։ Արդի Զորպաճի անուանեալ գձուծներու գըրեթէ ամենքն ալ երբեմն կրօնափոխ լինող մարդիկ են կամ անոնց զաւակն են ։ Մալլըմեան Առաքել վարդապետ ըսուած Արիզան, որ խորդոխ (3) ստորագրութեամբ Արապկիրի տեղն անցնելով՝ եաքն ալ զայն իրան յաջորդ թողած է, 7–8 տարի այդ քաղաքը տակն ու վրայ արած է ։ Հասարակութեան պարզութենէն օգտուտ քաղելով՝ ամեն դեր խաղացած է հոն. օրինակ՝ օրհորդաց և հարսանց գլխին գործածելի Տէփէլէկ կոչեցեալ արծաթները, անվայել է այդ այժմ, բերէք տանք ի յիշատակ ձեր անցելոց և ձեր՝ եկեղեցական անօթներ շինել տամ. այդ գործածողը անիծեալ է և արգիլեալ, եւ, քարոզելով՝ լիտրներով արծաթ հաւաքած է և այլ մի շատ անկարգութիւն անելով, խայտառակութիւնը ի կատար հանելէն ետքը՝ Պատրիարքարանի վրէժխնդրութենէն զերծանելու համար կաթոլիկութեան դիմած և իր նոր ընդունած եկեղեցւոյն մէջ ի պաշտպանութիւն կաթոլիկութեան գոչած է «Պէքմոզ ալըր ալ չըղտը»։ Ահա թէ Հայք ինչ տեսակ հոգևորականք ունին շատ անգամ ։

Արդ՝ կրօնը այժմ այդ քաղքին մէջ չապիկ նշանակութիւն ունի, զոր յաճախ աղտոտած կարծելով կը փոխեն ։ Մարդուն մէկուն ըսէ. «Գարուն այդ պասկը քո՞ նախնեաց օրէնքին հակառակ է» իսկ նա՝ գայլի գլխին Աւետարան կարդացողին՝ «չուտ արա՛ ոչխարները կերթան» ըսող գայլին նման՝ մի այլ տեղ կը դիմէ. Հինգ վեց տարի առաջ, մեր անդ եղած միջոցին, պարոնին մէկը տղայ զաւակ չունենալով՝ իւր ժառանգութիւնը այլոց չանցնելու միտք՝ իւր աղջիկը իւր եղբօր զաւկին հետ ամուսնացուց, և պատրիարքութիւնը Անտիհասունեան մի վարդապետ կատարեց։ Բայց ո՞ւր էր այն հոգևորականը, որ կարող ըլլայ այդ ապականեալ սրտին հասկացնել թէ Հայու նախնիքը կրօնի պաշտպանութեան համար թագաւորութիւն զոհած են ։ Արապիոն Սրբազանը խոստացած և պատրաստ էր, ժողովարանին մէջ ի դայթակղութիւն այնքան Հայոց, Պատուելիի աղջկան պսակն անել. եթէ իւր հօտի զայրոյթը չ'նշմարէր ։ Սակայն այս ամէն խայտառակութեանց վերջը չէ հարկ մոռանալ թէ՝ այդ ժողովուրդը քառորդ դար մեր ժամանակէն առաջ ամբողջապէս զուտ Հայկական եկեղեցւոյ զաւակ էր ։

(Շարունակելի.)

(1) Այս տաճարի համար, որուն աւերակները՝ մի հոյակապ Վանուց բեկորները լինելուն համի վկայներն են, աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ՝ «Լէնկթիմուր այդ շինութիւնն աւրել տալէն ետքը, այդ տեղէն մինչև Եփրատայ եզերքը, որ երեք ժամուայ ճամբայ է, հաւասար հեռաւորութեամբ զինուորներ կացուցանելով, անոր քարերուն մէկ մասը նոյն գետը լեցնել տուած է ձեռքէ ձեռք փոխադրել տալով ։

(2) Թէև այս արտերը եաքէն Սուլթան Սուի ափանց վրայ չորրորդ բանակի կողմէն հաստատեալ ագարակի կառավարչէն առնուելով 15 տարիէ ի վեր դատի ենթակայ է ։

(3) Շատ դէպքեր կարծել կը տան մարդուն թէ՝ մեր Պատրիարքարանը մինչև ցարդ ստորագրութիւնքը մանաւանդ գաւառներու մէջ ինչ կերպ մեքենայութեամբ հաւաքուելուն վերայ տեղեկութիւն չունի ։

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ» ԿՐԹԱՐԱՆԻ

Ժամանակէ մ'ի վեր մայրաքաղաքիս և շրջակայից մէջ տիրող ծաղկի և վարդախտի (Գըզամուգ) տարափոխիկ հիւանդութեանց դէմ, որոց մանաւանդ ենթակայ են տըղայք և պատանիք, հարկ եղած զգուշութիւններն ի գործ դնելու համար, իբրև բժիշկ յիշեալ Կըրթարանի, հետեւեալ հրահանգները տուած եմ Տեսչութեան ։

1. Աշակերտներն հեռի պահել այն ամէն տեղերէ, յորս հոծ բազմութիւն կայ ժողովեալ.
2. Տուն բնաւ չղրկել այն աշակերտն՝ որոց տան մէջ տարափոխիկ հիւանդութիւն կայ, և այնպիսի տուներէ եկող անձանց այցելութիւնը չընդունելու համար կանխաւ ազդարարել որոց հարկ է.
3. Խոնաւութենէ և ցուրտէ արգելն ի գործ դրուած զգուշութիւնները կրկնապատկել.
4. Եթէ, հակառակ ամէն զգուշութեանց, տարափոխիկ հիւանդութիւն մը պատահի աշակերտի մը վրայ, անմիջապէս հեռացնել զայն վարժարանէն ևն ։

Այժմ կրթարանին առողջական վիճակն յոյժ գոհացուցիչ է. բոլոր աշակերտք պատուաստ եղած են վերջին տասն հինգ աւուր մէջ, և մաքրութեան և կերակրոց վերջին աստիճան հոգ կը տարուի ։

Ըստ խնդրոյ Տեսչութեան, ներկայս հրատարակել պատշաճ համարեցի յապահովութիւն ծնողաց ։

Օրթաքէօյ ՏՕՔԹ. ՃԻԼԱՆԵԱՆ.
15/27 Մարտ 1881

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ

(ԿԱՐԻՆ.)

Կարինէն փետր. 28 թուով մեզ գրուած մի նամակ մանրամասնաբար կը պատասխանէ Կարնոյ Արծրնեան Տ. Գրիգոր քահանային մի գրութեան, զոր լրագրոյս 2816 թուոյն մէջ հրատարակեր էինք. Թէև սոյն նամակը բաւական պատշաճ լեզուով գրուած է, բայց նըկատելով որ քննուած խնդիրը վերջապէս մի անձնական գործ է, և թէ արդէն մի ուրիշ թղթակից համառօտիւ պատասխանած է յիշեալ քահանային գրութեան, այդ նամակին միայն հետեւեալ կտորներն հրատարակել պատշաճ համարեցինք ։

Կը ցաւիմ որ ուրախաւիթ լուրեր Ձեզ հաղորդել չեմ կարող։ Կարնոյ մէջ գլխաւոր խնդիր մ'ունինք, այն ալ 10 ամսէ ի վեր յուզուած զպրոցական բարեկարգութեան խնդիրն է, խնդիր մը, որ օր ըստ օրէ կը յետաղիմէ քան թէ յառաջ կ'երթայ, և հետեւաբար իւր կործանման կը մօտի ։ Կրթական տարբեր գրութիւնը բոլորովին անյաջող՝ թողուլի դրութեան ձեռնարկուեցաւ, ըստ երեւոյթին անկէ ալ գոհացուցիչ արդիւնք մը չեմք կրնար սպասել ։ Ընդհանուր յուսահատութիւն մը կը տիրէ ազգասէր սրտերու մէջ. միայն քաղաքիս եռանդուն Առաջնորդ Գեր. Օրմանեան սրբազանն առանց յուսահատելու կը շարունակէ իւր ճիգերն. հազիւ քանի մը ազգասէրք և լուսամիտք կ'աջակցին Ս. Հօր անխոնջ գործունէութեան. առ այժմ ոչինչ չեմք կարող ըսել այս մասին ։ Զգիտեմք թէ ժողովո՞ւրդը ամբաստանել հարկ է թէ ո՞չ գործօղ մարմիններն. ափսոսան պիտի լուծէ այս խնդիրը ։ Այժմ կ'սպասեմք արդիւնքին. սպասեմք և տեսնեմք. արդիւնքը Ձեզ կը ծանուցանեմք ի մօտոյ։

Զմոռնամք ըսել նաև թէ քաղաքիս մէջ գտնուած միակ ընկերութիւնը (Անունը տալ ապատամբութիւն կը նկատուի. սքանչելի՛ գիւտ) ամսոյս 19 ին Ս. Վարդանանց տօնի առթիւ բաւական փայլուն հանդէս մը տուաւ երկու սեռէ ազգայնոց ։ Այս հանդէսին վրայ անշուշտ այլք երկարօրէն կը գըրեն. ես կը բաւականանամ միայն շնորհակալիքս յայտնելով հանդէսին կարգադիր ժողովոյն ։

Անվստահութիւնը կը տիրէ ամեն տեղ, կառավարութիւնը սաստիկ հըսկողութեան տակ առած է տեղւոյս Հայերն. գրքեր, օրացոյցներ կը քննուին և կը գրաւին, մասնաւոր անձինք կը լրտեսուին, զինեալ պահնորդք կը շըրջին ։ Այս մասին գրել Տ. Բիւզանդի գրչին թողլով, կուզամ խնդրել Ձեզմէ, Խմբագիր Տէր, որ հաճիք հիւրընկալել ներկայս ազգանուէր թերթիդ մէկ անկիւնը, և ընդունիլ կանխապէս իմ շնորհակալեաց և յարգանաց հաւաստիքն ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՓՈՔՐ ԱՍԻԱՅ

(ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ.)

Զմիւռնիա, 7/19 մարտ 1881.

. . . Խմբագիր.

Նախորդ նամակիս մէջ յիշած էի՝ Զատկի և այլ նշանաւոր տօնախմբութեանց օրերն եկեղեցեաց մէջ հրացէն արձակելու սովորութիւնն արգիլող շըրջաբերականն. այս առթիւ Վսեմ. Միտհատ փաշան անկից երկու օր առաջ՝ առ ինքն կը կոչէ երեք ազգաց Առաջնորդներն և ընդհանուր կերպիւ կը հարցնէ թէ՝ Զատկի տօնին եկեղեցւոյ մէջ հրացան պարպելը Քրիստոնէական եկեղեցւոյ կարևոր և անհրաժեշտ խորհուրդ կամ ծէ՞ս մ'է արդեօք, և կամ թէ ինչ օգտակարութիւն ունի եկեղեցւոյ ներքին բարեկարգութեան ։ Այս հարցման ամենքը միաձայն կը պատասխանեն թէ՝ քրիստոնէական և ո՛չ մի եկեղեցի այդպիսի ծէս կամ խորհուրդ չունի, եթէ կարելի է այսպէս անուանել. ի մասնաւորի մեր Ս. Առաջնորդը կը յայտնէ թէ՝ այդ անպատեհ և վատ սովորութիւնն ոչ միայն ո՛ր և է օգուտ չունի եկեղեցւոյ բարեկարգութեան համար, այլ և բոլորովին հակառակ է քրիստոնէական կրօնքին, նորա պաշտաման և իւր եկեղեցւոյ խոնարհ և հեզ ոգւոյն ։ Ապա Նորին Վսեմութիւնը կը յայտնէ թէ՝ այս արգելքն ուրիշ նպատակ չունի՝ եթէ ոչ մի միայն ժողովրդի անդորրութիւնն և կենաց ու ընչից ապահովութիւնն առաւել ևս ամրապընդել. և դուք՝ որ ժողովուրդն հովուելու պաշտօն ունիք և առաւել ի մօտոյ կը ճանաչէք զայն և անմիջական յարաբերութիւն ունիք նորա հետ, պէտք է որ ինձ աջակից և օգնական լինիք այս մասին, և թէպէտ կառավարութիւնը պէտք եղած միջոցները ձեռք առած է հասարակաց ապահովութեան համար, բայց ինքը չկրնար օտար ազգաց եկեղեցւոյն միջամտել և սուրբ իշխանութիւնը մոցունել հոն՝ ուր Սրբոց Սուրբն կը պաշտուի. և ապա պատուիրեց որ իւրաքանչիւրն իրենց եկեղեցւոյն մէջ հրապարակաւ ծանուցանեն ժողովրդեան որ Զատկի և այլ տօներու օրերն հրացէն արձակելը խստիւ արգիլուած է կառավարութեան կողմէն ։

Ամսոյս 2/14 ին Ռուսիայէն քաշուած պաշտօնական հեռագիր մի Ռուսիոյ կայսեր մահը գուժեց. այս առթիւ բոլոր Եւրոպական ազգաց ներկայացուցիչները Ռուսական հիւպատոսարանն երթալով՝ փութացին իրենց ցաւակցութիւնն յայտնել Ռուսիոյ հիւպատոսին՝ կայսեր մահուան համար, և ի նշան սգոյ բոլոր հիւպատոսարանաց դրօշակները մինչև կէս վար առնուեցան ։ Վեհափառ Հանգուցեալի հոգւոյն համար Յունաց Այի Ֆօդի անուն մայր եկեղեցւոյն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ի ներկայութեան Վսեմ. հիւպատոսին և խուռն բազմութեան ։ Երէկ ևս մեր Ս. Առաջնորդը Ռուսական հիւպատոսարանն երթալով՝ իւր ցաւակցութիւնն յայտնեց հիւպատոսին ։

Նոյն օրը, մինչդեռ Ռուսիոյ կայսեր մահուան գոյժը կը տարածուէր, քաղաքիս Իտալական գաղթականութիւնն Իտալիոյ Վեհ. Ումպէրթոյ Ա. Թագաւորին Ծննդեան տարեդարձը տօնեց ամենայն շքեղութեամբ. երեկոյին ևս՝ բաւական ժամանակէ ի վեր Զմիւռնի ծոցը խարսխած Իտալական Վիքթօրիօ Էմմանուէլ անուն ֆրէկաթ հրամանատարն և իւր աւագանին ի պատիւ կայսեր շքեղ պարահանդէս մի տուին յիշեալ նաւին վերնայարկին վրայ, ուր ներկայ էին Բարձր. Միտհաթ փաշան, կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարք, բոլոր Եւրոպական ներկայացուցիչք և Զմիւռնիոյ ականաւոր անձինք։

Մի քանի օր առաջ Մանիսայի Միւթէսարրըֆն և Խարբէի ժողովոյ անդամներէն մի քանի անձինք Զմիւռնին գալով, Վսեմ. կուսակալին յայտնեցին թէ Մանիսայի մօտէն անցնող Կէտիզ գետն, որ 108 մեթր լայնքով սրընթաց հոսանք մ'ունի, առանց կամուրջի լինելով՝ թէ՛ տեղացիք և թէ՛ ճանապարհորդք մեծ դժուարութիւն կը կրեն ապրանքները մէկ եզրէն միւսը փոխադրելու համար, և շատ անգամ հոսանքի բռնութեան պատճառաւ չը կրնալով դիմացն անցնիլ, դրեթէ ապրանաց քառորդն և երբեմն ալ կէսը գետին հոսանաց զոհ կ'երթան. ուստի այս տեսակ գետի մի վերայ միայն երկաթէ կամուրջ կրնայ դիմանալ և այս կամուրջի շինութիւնն անհրաժեշտ և խիստ օգտակար է թէ՛ ներկային և թէ՛ ապագային համար ։ Արդէն բաւական ժամանակէ ի վեր նոյն կամուրջի պէտքն զգալի լինելով, տեղւոյն երևելի անձերէն և ազքատիկ մասէն հանգանակութեամբ 4000 լիրայի մօտ պատրաստի գումար մի գոյացած է՝ կամուրջի շինութեան համար ։ Այս առաջարկութեան վրայ Բ. Կուսակալն հասարակային շինութեանց երկրաչափներուն հետ խորհրդակցելով խիստ յարմար դատեց յիշեալ երկաթէ կամուրջի շինութիւնն ։

Յիրաւի Զմիւռնիոցիք և շրջակայ գիւղացիք երջանիկ են որ Վսեմ. Միտհաթ փաշայի նման խոհուն, հեռատես, իմաստուն և շինող կուսակալ մ'ունին, որ նոյն իսկ ներկայ տագնապալից և անձուկ ժամանակին մէջ կը ջանայ երկրին յառաջդիմութեան և զար-

գացման և ժողովրդի բարօրութեան համար նորանոր միջոցներ և դիւրութիւններ գործադրել, և ժողովրդի դրամն օգտակար և արդիւնաւոր կերպիւ ի կիր արկանել. վասն զի թէև շատ անգամ հասարակութեան օգտակար որ և է նպատակի համար հանգանակութիւններ կը լինին, բայց գոյացած արդիւնքն իր նպատակին գործածելու կերպը չգիտնալով, և կամ նոյն նպատակին ձեռնարկելու համար դիւրութիւն և միջոց ընձեռող մի չըլլալով՝ մի քանի անհեռատես և շահամոլ անձանց կոկորդը կ'անցնի հանգանակեալ գումարն, որոյ անմիջական հետևանքը կը լինին անբարեկարգութիւն և ժողովրդական աղքատութիւն։ Կը յուսալունք թէ մեր Վանայ Կուսակալի բռնած խմաստուն ընթացքն՝ իր միջավայրին մէջ՝ ճիշդ այն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ Պէրլինի Վեհաժողովին մէջ՝ Բ Դրան Հայաստանի մէջ գործադրել խոստացած բարենորոգմանց բառը կը նշանակէ։ Կը փափաքէինք որ Հայաստանի այլ և այլ քաղաքաց կուսակալք և պաշտօնեայք ևս Վանայ Միտհաթ փաշայի ազնիւ օրինակին հետևէին։

Կը լսեմք թէ տեղւոյս կառավարութիւնը մտադիր է գիւղային հեծեալ պահակներու խումբ մի կազմել՝ Զմիւռնի շրջակայքն ապահովելու հրոսները վարելու համար, որք բաւական ժամանակէ ի վեր կը թափառին, մանաւանդ Պուրնապատի և Պուճայի երթևեկ ճանապարհաց վրայ, և իրենց չարագործութեամբ մեծ սարսափ ազդած են ժողովրդեան ու ճանապարհորդաց, և անապահով վիճակի մի ենթարկած են։

Անցեալ կիւրակէ, մարտ 1/13ի գիշերուան ժամը 11 1/2ին (ըստ Եւրոպացւոց) ստորերկրեայ խուլ մռնչիւնէ մի յետոյ, բաւական սաստիկ ցնցում մի կրեց Զմիւռնին, նոյնպէս յաջորդ օրը ցերեկուան ժամը 10ին երկրորդ շարժ մի տեղի ունեցաւ, բայց նախընթաց ցնցումէն խիստ նուազ զգալի։

ԶԳՕՆԴԱՏ.

ՇՓԱՑԱԾ ՏՂԱՅ

Կ'ուզէ՞ք ճշդրիտ պատկեր այն ծաղրելի, ձանձրացուցիչ, անհաճոյ էակին՝ որ շփացած տղայ կը կոչուի։ Կարդացէք Լապուլէի հետևեալ տողերը։

«Շփացա՛ծ տղայ։ Մեր լեզուին մէջ ասկէց աւելի տխուր բառ մը չեմ գիտեր։ Շփացած տղան, այնպիսի մանուկ մ'է, որուն ամեն ուզածը կը կատարեն և որուն կամապաշտութիւն կը սորվեցնեն։ Զինքը կը վարժեցնեն իր վրայ խորհելու միայն և թոյլ կուտան անոր՝ իր մայրը ծառայի մը տեղ դնել և իր հայրը իբր ձանձրալի դաստիարակ նկատել։

Եթէ ծնողք այս յիմար գորովոյն զիջանին, ասոր պտուղը պիտի ըլլայ իրենց որդւոյն անտարբերութիւնը և արհամարհանքը։

Տղայ մը դիւրին զբօսանք կը համարի իր մօրը յոգնիլը. այս իր առաջին զոհն կ'ըլլայ. բայց գուշակեցէք թէ մայրն այն առաջին զոհն ըլլայ, միայն ինք չը պիտի ըլլայ զոհ։

Բոլոր մարդկային ընկերութիւնը պիտի վճարէ իր ծոցին մէջ կամապաշտ մը աւելի ունենալուն համար։

Մօր մը առաջին առաքինութիւնը, հաստատամտութիւնն և արդարամտութիւնն է։ Նա իր մայրական սէրը այն ատեն աւելի ևս ցուցած կ'ըլլայ երբ իր որդւոյն չարիք ըրած ժամանակ խիստ վարուի անոր դէմ։ Նա տղուն տեսանելի խիղճն է։ Երբոր նա կը շփացնէ իր տղան, տղուն խիղճը վատթարացուցած կ'ըլլայ։

Արդարամտութիւնը, մօր մը առաջին պարտքն է։ Ես մտիկ չեմ ըներ այն հեծութիւններն և անպատեհ թափուած արցունքներ, բոլոր այս տկարամտութիւն է, և ոչ ուրիշ բան։ Ճշմարիտ սէրը խիստ է, միանգամայն քաղցր. նա կը քաջալերէ ի բարին, և չընդունիր պչար. և այսպէս է որ այս սէրը միանգամայն մօրը և տղուն երջանկութիւնը կը յորդորէ։ Բաւական չէ տղոց դէմ հաստատամիտ ըլլալ, պէտք է զանոնք մեծցնել առանց մեղկութեան, պէտք է զանոնք վարժել ժուժկալ, մանաւանդ չարքաշ՝ քան թէ փափուկ կենաց, պէտք է զանոնք սովորեցնել կանուխ ելլել, և ելլելնուն պէս աշխատելու սկսիլ։ Հին առած մը կ'ըսէ թէ կանուխ ելլողը առողջ, հարուստ և գիտուն կ'ըլլայ։ Երբ մէկը կրնայ առողջութիւն, հարստութիւն և գիտութիւն գնել այնքան աժան կերպով, խիստ յանցաւոր կ'ըլլայ այնպիսի գեղեցիկ առիթ մը կորսնցնելուն վրայ։

Եթէ կ'ուզէք որ ձեր որդիները մարդ ըլլան, օրօրոցէն սկսեալ ներշնչեցէք իրենց սաստիկ արհամարհանք մը այն կեղծ պիտոյից դէմ, որ տարածուած են մեր ընկերութեանց մէջ։ Փափկակեցութիւնը մեզ մեծ չարիքներ հասուցած է։ Պէտք է որ տղայ մը հայրական տան մէջ չարքաշ մեծնայ։ Այս այնպիսի աղէկ հաշիւ մ'է որ ապագային իր բարեկեցութիւնը կ'ապահովէ։»

(Հեղինակ. — Ֆրանսիս Թիւռանդիւյ։ Թարգմանեաց. — Օր. Նազիկ Ա. Եսայեան, աշակերտուհի Մէզպուրեան գիշերօթիկ վարժարանի, Իւսկիւտար։)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ստորագրեալքս Գիւլի Եղբարց հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հաստատելնուս՝ մեր՝ արժանապէս քաջալերուելեանք պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն։ Ամեն ոք լաւ գիտնայ մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքէս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքն արտադրող ամեն կողմ՝ և մանաւանդ յԵնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խնամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել՝ նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին։

Այսուհետև ոչ ոք պիտի փափաքի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրօլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0ին 20 շահ կունենան։

վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար	թիւ	109
Զընտան գաբու Չէօմլէկճիլէր	„	29
Էմին-Էօնիւ	„	56

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԻԼԱՆ

Հարպիյէ Սէրասքէրինէ տոպարը իչաւն շուրուլմը մուգարրէրէսի վէ մահֆուզ նիւմունէսի վէճհ իլէ միւպայեա օլունաճագ 80,000 եարտա գալըն ինկիլիզ քէթէն պէզինին սիմ մէճիտիյէ 19 ղուրուշ հիսապի իլէ պէհէր եարտասը 6 ղրուշ 30 փարայա թալիպի զուհուր էյլէմիշ օլուպ մարտը րումինին 23ինճի բազար իրթէսի կիւնիւնէ գատար պէհէր կիւն միւնագասասընըն իճրասի իլէ մէզքիւր կիւնտէ գարարը գաթիի վիրիլէճէկինտէն թէնզիլի ֆիյաթա իթթիյա թալիպ օլանլարըն վէ 24ինճի սալը կիւնիւ եւվէլտէ պէշ թէնզիլինէ րագիպ պուլունանլարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմըթը ումումիյէ տայրէսինէ կէլմէլէրի։

1881 մարտ 15 3

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 17 մարտ.

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ	14.38
» » բացուեցաւ	14.35
» » կէս օրին	14.36 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

		Անգ. լիր.
Սօսիէթէ ժէնէրլ. 6 0/0 (գ. կտ.)		4.16
» Օթօման	»	3.15
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	9.35
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0		3 32
Փոխ. 1863 (Մուքթոն) 6 0/0	Ֆր.	68.
» 1865 (») 6 0/0	»	70.
» 1869 (Քինար) 6 0/0	»	68.50
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	»	22.50
» 1873 (Քինար) 6 0/0	»	66.
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	51.
Լոտերիում	»	106.50
Թրամուայ (գ. կտ.)	Օսմ. լիր	355.
Թղթադրամ	»	875
Ռէբօր		5

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110
Գաղղիական »	87 19
Բօլ	90 10
Գրիւից	51 25
Գաւալոն թուղթ 8 բուպլի 80 գարիք	
Գաւալոն արծաթ (նոր)	91 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 26
Վեցնոց	127 15
Հինգնոց	212
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	206
Պղինձ	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 28 մարտ

Անգղ. Քօնս.	100
Օսմ. »	13 1/2
Փոխ. 1865	14 1/8
» 1869	14
» 1871	74 5/8
» 1872	22 1/2
» 1873	13 1/2
» 1877	88
Պանք Օթօման	14 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	91 3/4
Եգիպտ. միացեալ	73 3/8
» արտօնաւոր	96 7/8
Տայրա Սանիէ	74 1/8
Փոխ. Ռօչիլտ	95 3/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 28 մարտ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0		121.05
» » 3 0/0		84 55
Օսմ. Քօնս.		13 85
Փոխ. 1865	Ֆր.	71
» 1869		69.
» 1873		68.
Օսմ. երկաթուղի		52.25
Պանք Օթօման		620.
Քրէտի Լիօնէ		918 75
Ռուս. փոխ. 3 0/0 (1877)		95 15/16.
» » Արևելեան		61 5/8
Իտալ. Քօնս.		91 40
Եգիպտ. միացեալ		373.75
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ		25.40

Վիէննա 28 մարտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 35
Ռումէլիի երկաթուղի	23.20

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 8—16 ՄԱՐՏ 1881 (*)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

ՇԱՔԱՐ. — 1,800 պարկ եկած, և 2000 պարկ ծախուած. Մթերք (պատրաստ վաճառք) 7,800 պարկ։ Ուզող քիչ կայ։

ԽԱՀՎԷ. — 1,200 պարկ եկած, և 1,000 պարկ ծախուած. Մթերք, 3,400 պարկ։ Առուտուրն հանդարտ։

ԲՐԻՆՁ. — 800 պարկ Իտալական և 1,600 պարկ Հնդկական բրինձ եկաւ։ Պատերազմական պաշտօնատունը 1,200 պարկ Իտալական բրինձ գնեց, գաւառաց համար ալ 1,500 պարկ Հնդկական բրինձ գնուեցաւ։ Մթերք, 2,600 պարկ Իտալական և 1,200 պարկ Հնդկական։ Առուտուրն աւելի հաստատուն է։

ՍՓԱՐՄԱՉԷԹ. — Ձեկաւ, 1,000 սնտուկ ծախուեցաւ։ Մթերք, 7,500 սնտուկ։ Առուտուրն հանդարտ է։

ՓԷԹՐՈԼ. — Այս շաբթու մէջ առուտուրը բաւական բանուկ էր, և գիները նորէն չինկան։ Գալիք վաճառքին համար սնտուկին 35 ղրուշ տուողներ կան։ Մթերք, 25,000 սնտուկ։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԳԻՆԵՐ

Շաքար Հոլ. տիպով	կենդ.	215—	Լ. 103
» » պարկով	»	210—	»
» Թրիէստ »	»	188—190	»
» Գլուխ 2—3 քիլ.		—	Լ. 100
Խահվէ Պրազիլ ընտ.	հօխ.	9 1/2	»
» » լաւ	»	8 1/2	»
» » սովորկն	»	7 1/2	»
Բրինձ Ճէնովա		37—43 1/2 Ֆր.	»
» Րիզոն		— »	»
» Հնդկ. պարկ		144—148	»
Սպարմաչէթ քիլ.		6 1/8—6 3/8	»
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկ.	հօխ.	100—130	»
Որդան կարմիր (գըրմըզ)	»	43—49	»
Պղպեղ	հօխ.	7 5/8—7 3/4	Լ. 104
Կինամոն	»	8 1/2—9	Լ. 100
Խունկ	կենդ.	260—280	Մէճ.
Մեխակ (գրնֆիլ)	հօխ.	21—24	»
Թէյ սովորական	»	17—18	»
» գեղեցիկ	»	45—55	»
Թանաք	»	—	»
Անագ	կենդ.	—	»
Զինկօ թերթ	100 օխան	—	»
Բէթրօլ (կազ) Ամերիկա	սնտ.	50	»
Քարֆիցա Փարիզի	կենդ.	—	»
Մանրակապար	»	—	»
Օսլայ (նիշասթա) Ֆրանս.	հօխ.	—	»
» Անգղ. սնտ. 1	կենդ.	193	Մէճ.

ՄԱՆԻՖԱՔԹԻՒՐ

Կտաւ Ամերիքան. հրապարակը խիստ հանդարտ է, և գիներն անուանական. Պամմաներն ալ հանդարտ են և գործ խիստ քիչ։

Օրուան գիներ

Վաթէր Թուիսթ Նօ.	8—14	ծրար 42	ղրշ
Վաթէր »	» 16—24	» 52 1/2	»
Էքսթրա Թուիսթ	» 8—14	» 52 1/2	»
» »	» 16—24	» 58	»
Լոնտրայի ընտ. տես.	» 20—կէս	» 47 1/2	»

ՍՊԻՐԹՕ

Առուտուրը նուազ, և Մթերք շատ կենալուն և տակաւին ալ սպասուելուն պատճառաւ խիստ դժուարին. անցեալ շաբթու 25 տակառ վաճառուեցաւ, և գիները տակաւին իջնալու հակամէտ։ Գաւառաց համար ուզող չկայ։ Այս շաբթու եկաւ 20 տակառ.

Օրուան գիներ

Ռուս Օլտոսիքա Ա. տես.	հօխ.	19	Լ. 100
» » Բ.	»	21	»
Ամերիկ. » 3/6	»	18 1/2	»
Պէրլին »	կալ.	17 1/2	»

ՌՈՒՄ

Թրիէստէն եկած 120 տակառ. ծախուած 60 տակառ. Մթերք 2260 տակառ։ Առուտուրը տկար։

Օրուան գիներ

Թրիէստ	հօխ.	22	Լ. 100
Ամերիկ.	»	18 1/2	»
Անգղ.	կալ.	10 1/2	»

ՄԵՏԱՂՔ

Առուտուրը լաւագոյն վիճակի մէջ էր այս շաբթու.

Օրուան գիներ

Երկաթ Անգլ. ձող	կենդ.	46	Լ. 100
» » ծրար	»	48	»
» Շուէտ ձող	»	77	»
» » ծրար	»	88	»
» տախտակ Նօ. 1—4	»	67	»
» » » 5—9	»	77	»
» » » 10—14	»	87	»
» սպիտակ	—	93	»
» շրջանակ հասարակ		64	»
» » 3/4—7/8 էքսթրա		67—74	»
Պողպատ ըստ տես.	սնտ.	140—	»
Քարֆիցա Փարիզի 48 քիլ.) Այլ և այլ մեծութեամբ)	տկռ.	64—74	»
Անագ	կենդ.	675—	»
Պղինձ տախտակ	հօխ.	12—12 1/4	»

Սոյն գիները կանխիկ առուտուրի համար են.

ՀԱՆՔԱԾՈՒԽ

Օրուան գիներ

Մաքսատուրքը գնողին վրայ

Նիւքասլ Նաւուն մէջ	24 շ.	6 բ.	թօնօյ	
» Նաւահնգ.	»	—		»
» մթերնոցի	»	27 շ.	6 բ.	»
Քարտիֆ Նաւուն	»	26 շ.	6 բ.	»
» մթերնոցի	»	28 շ.	6 բ.	»
Լիվըրբուլ Նաւուն	»	—		»

Ուզող քիչ կայ։ Ծովային նախարարութիւնը Պ. Ճօն Ռօվէլի հետ պայմանագիր մի կնքեց 10,000 թօնօյ Նիւքասլի հանքածուխի համար։ Դուրսը, 300 թօնօյ միայն վաճառուեցաւ։ Պ. Ռօվէլի պայմանագրին գինն էր 27 շիլ. մաքսն ալ ծախողին վրայ։

Անցեալ շաբթու եկած հանքածուխին գումար 2,100 թօնօյ. Մթերք 27,000 թօնօյ։

ԱՐՄՏԻՔ

Ցորեն կարծր Ազախ.	գրիւ	26—29	Լ. 100	
» » Իսմայիլ	»	26—29	»	
Կիրքա Ազախ.	»	23—31	»	
» Դանուբ	»	26—29	»	
Կարծր Պալչըք Բիւլթնճ.	»	25—26	»	
Ռոստով. Աղրիան.	»	25—26	»	
Կակուղ Դանուբ	»	26—29,50	»	
Ռումէլի	»	24—26	»	
Եգիպտացորեն Դանուբ	»	18—19	»	չկայ
» Բօթի, Օրտու	»	17,50—	»	»
» Ռումէլի	»	—	»	»
Գարի Դանուբ	»	12—13	»	
» Ռումէլի	»	11—13	»	
Վարսակ (եուլաֆ) Անատ.	»	13—	»	չկայ
» Ռում.	»	—	»	»
Հաճար (չավտար)	»	18—	»	»

ԱԼԻՒՐ

Օտէսա, Ա. տես.	60 օխ.	135—140	Լ. 100	
» Բ. »	»	128—130	»	
» Գ. »	»	118—125	»	
» Դ. »	»	65—75	»	
Իպրայիլ, ըստ տես.	»	—	»	
Կալաց Ա. տես.	»	—	»	
» Բ. և Գ. »	»	—	»	
Բնիկ Գ. »	»	102—110	»	
Կիրքա	»	115—125	»	չկայ

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

ՄՕՀԷՐ (թիֆթիք). — Ուզող քիչ կայ՝ առաջուան պէս. և գիներն հեզհետէ կ'իջնան Անգղիայէն եկած լրոյ վրայ, ուր միջին կարգի վաճառքին լիպր 20 բ. գին կը տրուի։ Գնողք անկումէն օգուտ քաղելով, մանր գնեցին մի քիչ վաճառք, որք տկար ձեռքերու մէջ կը գտնուէին, ընդ ամենն 80 հակ, Ա. կարգի Էնկիւրիւ, ղրշ. 21—21 1/2։— Պէյ-Պազար 20—23, առանց գնողի։ Սուրին տեսակները փնտռողներ կան, բայց հրապարակին վրայ Ա. կարգի վաճառք չկայ։ Կը կարծուի թէ գիներն այլ ևս չեն իջնար մեծապէս։

ԲԱՄՊԱԿ. — Շատ ուզող չկայ. գնողներն յոյժ զգուշաւոր ընթացք մի կը բռնեն, և հաւանական չթուիր որ նոքա գործ ընեն եթէ վաճառատեարք գնոց մասին նոր և մեծագոյն զիջում մի չընեն։ Արդէն այդպիսի զիջումներու շնորհիւ է որ շաբթուս մէջ ո՛և է գործ կրցաւ լինիլ. այն է՝ 10,000 հօխա Գասապա—պաշը, ղրուշ 8 7/8, Ա. կարգի սպիտակ, և այլք նոյն համեմատութեամբ։

ԱՑԾԻ ՄՈՐԹ. — Այս վաճառքն ուզող ունեցաւ՝ կը կարծուի թէ ի հաշիւ պատերազմական պաշտօնատան, և 4,000 կտոր բան ծախուեցաւ, 11—12 1/2 ղրուշէն, ըստ տեսակին։

ԱՓԻՈՆ. — Մալաթիայէն այս շաբթու 18 կողով եկաւ։ Ձծախուեցաւ, որովհետև թէև վաճառատեարք մեծ զիջումներ ըրին, բայց ըստ բաւականին զիջում չըրին գոհացնելու համար գնել ուզողներն, որք առատ հունձք մի կ'ըսպասեն, ուստի գործ ընելու հակամէտ չեն շատ։ Գիներն են, Մալաթիոյ համար, 280—285 ղրշ։ Եօզղատոյ 260, այլք 245։

ԳԱՁԻ ԽԷԺ (քիթրէ). — Առուտուրը բանուկ է։ Այս շաբթու 9 հազար հօխա վաճառուեցաւ ընական տեսակէն ի գին 19—28 ղրշ հօխան, ըստ տեսակին։ Գիներն հաստատուն են, և բարձրանալու հակամէտ։

ԳԱՀՐԻ (ճէհրի). — Ուզող միշտ շատ կայ, և այս վաճառքին նուազութիւնն և Անգղիոյ մէջ Մթերքին պակասութիւնն ևս առաւել յոյժ կը տան։ Գնման հրամաններ շատ կան, բայց չեն կրնար գործադրուիլ, ի չգոյութենէ վաճառաց։ Այս շաբթու մէջ վաճառուեցաւ 7,000 հօխայ, 6 5/8 ղրշ հօխան, Զօրում, և 8 1/2, Կեսարիա։ Մթերք, 26,000 հօխայ։

(*) Այսուհետև ամեն շաբթու կանոնաւորապէս պիտի հրատարակենք Առևտրական այսպիսի տեղեկագիր մի։